אף ברכו ומ"מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ו' נחלקין עד י' אי אמרת בשלמא נברך עדיף מש"ה נחלקין אלא א"א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש"מ נברך עדיף ש"מ תניא נמי הכי [א]בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך [ב]והנקדנין תופסין אותו על כך [ג]ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת"ח [א]ומטובו ה"ז בור א"ל אביי לרב דימי והכתיב [1]ומברכתך יברך (את) בית עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב [2]הרחב פיך ואמלאהו ההוא בד"ת כתיב תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת"ח [ב]חיים הרי זה בור [ד]נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [ג]למי שאכלנו משלו הרי זה בור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן [ה]למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א"ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב"ה א"ר יוחנן (א) ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [ד]על המזון שאכלנו הרי זה בור [ו]א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן כענין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר [3]במקהלות ברכו אלהים: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [ז]היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא [ה]הלכה כר"ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הכי אמר רבא הלכה כר"ע אמר רבא [י]כי אכלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא איידי דאוושו כ"ע לא שמעי אמר רבה תוספאה [ז]הני ג' דכרכי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מינייהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמון דידיה איהו לא נפיק בזמון דידהו [ח]לפי שאין זמון למפרע: ר' ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גיבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתיק ולא אמר המבורך אוושו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא [ט]אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד [ח]הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל: **מתני'** [יט]ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד' וכן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד כ' [י]שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמון ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [י]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [כ]ג' שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק (ב) ל"א אמר רבי אבא [א] אמר שמואל הכי קתני [ל]ג' שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא [מ]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [נ]אמר רבא

ולא

אף ברכו. שפיר דמי ומיהו טוב לו להיות בכלל המברכים: **תניא.** סייעתא לשמואל: **ששה נחלקין.** אם רצו ליחלק לשתי חבורות ולזמן אלו לעצמן ואלו לעצמן רשאין הן שהרי יש זימון כאן וכאן: **עד עשרה.** כלומר וכן ז' וכן ח' לשתי חבורות וכן ט' לשתי חבורות או לשלשה עד עשרה אבל אם היו עשרה חלה עליהן הזכרת השם ואם יחלקו לא יהיה שם הזכרה אין נחלקין עד שיהיו שם עשרים: ה"ג **ואי אמרת ברכו עדיף אמאי ששה נחלקין.** אם ירצו הא מעיקרא יכולין לומר ברכו והשתא תו לא אמרי: **אלא לאו ש"מ.** אף ברכו קאמר מתני' וכיון דמתני' אף ברכו קאמר מסתברא היא שטוב לו לאדם להיות מן המברכים וסייעתא דשמואל. וגירסא הכי איתא **ששה** (ג) **עד עשרה ואי אמרת ברכו דוקא אמאי ששה נחלקין אלא לאו ש"מ אף ברכו ש"מ:** **תנ"ה.** דמתני' אף ברכו קאמר: **והנקדנין.** דווקנין תופסין אותו על שהוציא עצמו מן הכלל: **ומטובו הרי זה בור.** שממעט בתגמוליו של מקום דמשמע דבר מועט כדי חייס: **בשאלה שאני.** שהשואל שואל כעני על פתח שאינו מריס ראש לשאול שאלה גדולה: **הרחב פיך.** לשאול כל תאותך: **חייס ה"ז בור.** דהוציא עצמו מן הכלל: **מתני איפכא.** חייס עדיף שכולל את כל באי עולם: **נברך שאכלנו משלו.** משמע שהוא יחידי שהכל אוכלים משלו: **למי שאכלנו משלו.** משמע מרובים הן זה זן את זה וזה זן את זה ולפי דבריו מברך את בעל הבית: **התם מוכחא מילתא.** דבמעשה נסים ליכא למימר מרובין: **כדתנן על המזון שאכלנו.** ולא קתני (ד) משלו: **ואידך.** עוברים ממקור נפקא ואנן ממקהלות דרשינן: **הלכה כר"ע.** בבהמ"ז דאחד עשרה ואחד עשרה רבוא: **מברכינן תלתא תלתא.** ריש גלותא מאריך בסעודתו ואנן כל ג' וג' שגמרו סעודתן מזמנין בקול נמוך ויושבין אחר הברכה עד שגמר ריש גלותא ויזמנו הוא והיושבין אצלו בקול רם. ולקמן פריך וניפקו בברכה דריש גלותא: **שמע ריש גלותא.** אם היו מזמנין י' י' היה צריך המברך להגביה קולו וישמע ריש גלותא ויחרה לו שאנו עושין חבורה לעצמנו בפרהסיא. אע"ג דמפקי נפשייהו מידי זמון של הזכרת השם וכי הדר מזמן ריש גלותא בהזכרת השם לאו אינהו נפקי ביה כדאמר רבה תוספאה דאין זמון למפרע אפ"ה ניחא להו בהכי משום דאוושי כולי עלמא שהיו שם מסובין רבים ואין קול המברך נשמע: **ובריך לדעתיה.** לעצמו בלא זימון: **למפרע.** משבירך ודי זמון לא יצא: **פתיא.** כלי חרס כדאמר (ע"ז ד' לג:) הני פתיותא דבי מכסי: **בהדי פלוגתא למה לך.** טוב לך לאחוז דברי רבי ישמעאל שאף ר"ע מודה דכי אמר המבורך טפי עדיף אלא שאין צריך: **מתני' אינן רשאין ליחלק.** דאיתחייבו להו בזמון: **וכן ד'.** אין הג' מזמנין והיחיד יחלק מהם דאיהו נמי איקבע בחובת זמון: **ששה נחלקים.** כדי זמון לכאן וכדי זמון לכאן: **עד עשרה.** אבל עשרה אין נחלקים דאיתחייבו להו בזמון הזכרת השם עד שיהו עשרים ואז יחלקו אם ירצו לשתי חבורות: **גמ' ג' שבאו משלש חבורות.** וכדמסיים רב חסדא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם בכל חבורה ונתחייבו אלו בזמון ועמד אחד מכל חבורה ונצטרפו שלשה לחבורה אחת חייבין לזמן ואינן רשאין ליחלק שכבר הוקבעו ואפי' לא אכלו אלו השלשה משנצטרפו יחד שכבר גמרו סעודתן עם הראשונים:

ולא

אלא ש"מ נברך עדיף. לאו דוקא עדיף אלא כי הדדי נינהו ועדיף היינו חשוב [י]כמו הקישא עדיף וג"ש עדיף פ' איזהו מקומן (ד' מח.) ר"ל דהסיקש חשוב ואין לבטלו מפני הג"ש וה"נ קאמר נברך חשוב כמו ברכו ולפיכך לא יוציא עצמו מן הכלל והקונטרס מוחק עדיף ומיהו אתי שפיר עדיף כלפי': **על** המזון הרי זה בור. דמשמע למברך לבעל הבית המאכילו דאי לרחמנא למה הוא מזכיר מזון בלא מזון יש הרבה לברכו:

אמר רבא הלכה כר"ע. פירש ר"ח דהכי קיי"ל והלכך בין בעשרה בין במאה בין ברבוא אומר נברך אלהינו על המזון שאכלנו אבל בג' לא יזכיר על המזון כדאמר לעיל וגם בעשרה אם אינו רוצה להזכיר על המזון הרשות בידו ואומר ובטובו חיינו: **שלשה** שישבו לאכול כאחד. אף על פי שהיו חלוקין בככר שכל אחד ואחד אוכל מככרו אינן רשאין ליחלק כלומר אף על פי שהן חלוקין בככרות וס"ד אין זה צרוף ולא חל עליהם חובת זימון אפ"ה אינן רשאין ליחלק:

[ו]**אבל** אי אקדימו ואזמינו עלייהו בדוכתייהו. פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשתים שהיו מסובין עמו עד הזן כדאיתא לעיל (דף מה:) פרח חובת זמון מעליהם כלומר פטורין מן הזמון ורשאין עתה ליחלק ורש"י לא פירש כן:

שחלקוה

מסורת הש"ס

(א) [תוספתא פ"ה ה"כ], (ב) [גי' הערוך והנקרנין פי' המדקדק שלא בדבר צורך ובלשון ערבי קורין אותו אלמנקר כגון תרנגולת המנקר באשפה ערוך ערך נקר], (ג) תוספתא פ"א ה"ח, (ד) [סנהדרין יז:], (ה) [פסחים קטז:], (ו) [דמתחזי כמאן דמברך ליה למזון רי"ף ורא"ש], (ז) כתובות ז: [סוטה ל:], (ח) [לעיל מה:], (ט) [פסחים פח. מגילה יד: עו"ג טז: ע"ש פירש"י לשבת], (י) [לעיל מה:], (כ) [עי' חולין כו ריש ע"א], (ל) שייך לע"ב,

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הוֹאֵל וּבָרֵךְ אֶת בֵּית עַבְדְּךָ לִהְיוֹת לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי אַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּבַּרְתָּ וּמִבִּרְכָתְךָ יְבֹרַךְ בֵּית עַבְדְּךָ לְעוֹלָם: שמואל ב ז כט

2. אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: תהלים פא יא

3. בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל: תהלים סח כז

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ר יוחנן ברוך שאכלנו. נ"ב ובאשר"י (מגיה) [הגירסא] נברך וקאי דר' יוחנן על נברך: (ב) שם אינן רשאין ליחלק (ל"א א"ר אבא וכו' מככרו לעצמו אינן רשאין ליחלק) תא"מ ונ"ב כך היא גי' האלפסי: (ג) רש"י ד"ה אלא לאו וכו' ששה נחלקין עד עשרה: (ד) ד"ה כדתנן וכו' משלו נ"ב באשר"י (מגיה) [הגירסא] ג"כ שלו וכן במשנה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ל"א אמר ר' אבא. נ"ב כאן גי' מתחלפות הרא"ש ל"ג לה ורי"ף ל"ג לראשונה:

מוסף רש"י

מניין שאפילו עוברין כו' שנאמר במקהלות. כשנקהלו על הים, ממקור ישראל. אף אותם שבמקור (סוטה לא.). **פתיא אוכמא.** כלי שחור כמו (ע"ז לג:) הני פתוותא דבי מיכסי אוכמא, שנשתחר ע"י מלאכה. כלומר גם אתה רגיל ותדיר בתורה, כמו (לעיל כח.) מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה, חכמה מפוארה בכלי מכוער (עי' תענית ז.) דרכן של תלמידי חכמים שמלטערין על לימוד תורה ואינם מכבסים בגדיהם (ע"ז טז:).

עין משפט נר מצוה

סז א ב ג ד (ה) טוש"ע או"ח סי' קפז ס"א:
ה [מיי' פ"ה מהל' ברכות הלכה ד]:
סח ו טוש"ע או"ח סי' קצג סעיף א:
סט ז מיי' שם הל' יד סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קצד סעיף א:
ע ח מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה א ופי"ב הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' נז סעיף א [וסי' קלט סעיף ז]:
עא ט מיי' פ"ה מהל' ברכות הל' י סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קצג סעיף א:
עב י מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קצה סעיף א:
עג כ ל מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע או"ח סי' קצג סעיף ד:
עד מ נ מיי' שם טוש"ע או"ח שם סעיף ה [ו]:

רבינו חננאל

ובא רב אדא בר אהבה לקיים דברי שמואל ודייק מדקתאני ששה נחלקים ואומ' כל חבורת שלשה נברך ואל אמ' אין להם להחלק כי ששה צריכין לומר ברכו, שמע מינה נברך עדיף שמע מינה. **והנוקרנין תופשין אותו על כך.** פי' המדקדקים שלא בדבר צורך. ובלשון ערבי קורין אותו אלמנקאר, כגון תרנגול המנקר באשפה. **ירושלמי:** ובאיש לר' זעירא בגין דצווח ר' יעקב ב"ר אחא לר' חייא בר ווה נוקרא. **אמר רבא הלכה כר"ע.** הכי קיימא לן והילכתא בין עשרה בין מאה בין רבוא אומרים נברך אלקינו, ואם ירצה יאמר על המזון שאכלנו משלו, ואם אינו רוצה להזכיר על המזון הרשות בידו, אבל בשלשה לא יזכיר על המזון. **מתני'. ג' שאכלו כאחת אינם רשאים ליחלק.** ואקשינן מאי קמ"ל הא תנינן חדא זימנא. ומשנינן הא קמ"ל כדר' אבא אמר שמואל ששלשה שישבו לאכול אף על פי שכל אחד אוכל מככרו, אינן רשאין ליחלק. אי נמי כרב הונא שאמר שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם, אינן רשאין ליחלק. [לישנא אחרינא וכו']. ה"ג ר"ח: אמר רבא בר שמואל הכי קתני.

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו בדוכתייהו אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו אמר רבא מנא אמינא לה (א)דתנן [א]מטה שנגנבה חציה או שאבדה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מינה ה"נ כיון דאזמון עלייהו פרח זימון מינייהו: ב' חבורות וכו': תנא [ב]אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן: אין מברכין על היין: ת"ר יין (ב)עד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"פ הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים משנתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין [א] ממנו לידים דברי ר"א וחכ"א בין כך ובין כך מברכין עליו ב"פ הגפן [ג]ואין נוטלין הימנו לידים כמאן אזלא הא (ג)דאמר שמואל [ד]עושה אדם כל צרכיו בפת כמאן כר' אליעזר א"ר יוסי ברבי חנינא (ד)מודים חכמים לר"א [ה]בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים מ"ט אמר רב אושעיא בעינן מצוה מן המובחר ורבנן למאי חזי א"ר זירא (ה)חזי לקורייטי ת"ר (ו)[ו]ד' דברים נאמרו בפת אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כוס מלא על הפת ואין זורקין את הפת ואין סומכין את הקערה בפת אמימר ומר זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי אייתי לקמייהו תמרי ורמוני שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא אין זורקין את האוכלין ההיא בפת תניא והתניא כשם שאין זורקין את הפת כך (ז)אין זורקין את האוכלין א"ל והתניא אף על פי שאין זורקין את הפת אבל זורקין את האוכלין אלא לא קשיא [ז]הא במידי דממאיס הא במידי דלא ממאיס ת"ר (ח)[ח]ממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים אבל לא גלוסקאות לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: א"ר יהודה שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד א' ומברך תניא חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן ל"ק [ט]הא דתניא בולען במשקין [י]והא דתניא פולטן במידי דלא ממאיס והא דתניא מסלקן במידי דממאיס

במידי

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך. חבורות שפרשו אלו מהן ואזמון עלייהו דהני כגון אם היו ארבעה בכל חבורה ונשאר בכל אחת כדי זימון והפורשים הללו היו צריכים לצאת לשוק קודם שגמרו החבורות את סעודתם: **אבל אזמון עלייהו.** דהני כגון שנצטרפו אלו עמהם לזימון כדאמר לעיל(ט) קורין לו ומזמנים עליו וברכו החבורות ואלו לא היו שם אלא (א) כדי נברך וברוך הוא ועכשיו הם באים לברך לא מזמני דפרח מינייהו חובת זימון ותו לא הדר עלייהו: **מטה.** טמאה שנגנבה חציה: **אלמא כיון דפלגוה.** פקע שם מטה מינה ושם טומאה אע"ג דהדר הדרוה והרי היא מטה לא הדרה טומאתה. הכי נמי כיון דפקע שם שלשה מינייהו בהפרדם ושם זימון ע"י שזימנו הראשונים עליהם אע"ג דהדרי לכלל שם שלשה לא הדרי לכלל זימון אבל כי לא אזמון לא פקע חובת זימון מהן אף (ב) לפני פרידתם: **אם יש שמש ביניהם.** שמשמש לשתיהם: **שמש מצרפן.** אע"פ שאין אלו רואין את אלו כגון יריעה פרוסה ביניהם: **אין מברכין עליו ב"פ הגפן.** לפי שהיה יינם חזק מאד ואין ראוי לשתיה בלא מים הלכך אכתי לא אשתני למעליותא ולא זז מברכתו הראשונה והרי הוא כענבים וברכתו ב"פ העץ: **ונוטלין ממנו לידים.** דשם מים עליו דמי פירות בעלמא מקרי: **משנתן לתוכו מים.** שם יין עליו ואין נוטלין אלא במים [ב]. לשון אחר הכי גרסי' יין עד שלא נתן לתוכו מים מברכין עליו ב"פ העץ ואין נוטלין הימנו לידים משנתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ונוטלין הימנו לידים דברי ר' אליעזר וחכ"א בין כך ובין כך מברכין עליו ב"פ הגפן ואין נוטלין ממנו לידים וטעמייהו דרבנן משום הפסד אוכלין כך מצאתי בהלכות גדולות אצל קידוש והבדלה [ג] ובדקתי בתוספתא ולא גרסינן בה הכי אלא כמו שהוא בספרים: **כר"א.** דאמר נוטלין הימנו לידים ולא חייש להפסד אוכלין: **למאי חזי.** לשתיה דמברכין עליו ברכת היין: **לקורייטי.** פוישו"ן בלע"ז ובלשון חכמים אנומלית ואלונתית(י): **אין מעבירים כוס מלא על הפת.** שלא ישפך על הפת ותהא הפת בזויה: **פתק.** זרק: **דסתנא.** אמינישטרישו"ן בלע"ז מנה של בשר מבושל: **מידי דממאיס.** שמתמעך בזריקתו כגון תאנים שבשלו כל צרכם ותותים: **דלא ממאיס.** רמון ואגוז וכל דבר קשה: **ממשיכין יין בצנורות.** משום סימן טוב ואין כאן משום בזיון והפסד לפי שמקבלים אותו בראש פי הצנור בכלי: **בימות החמה.** שאין טיט בדרכים: **אבל לא גלוסקאות.** שהרי אף בימות החמה הן נמאסין בזריקתן: **בולען.** בלא ברכה: **פולטן.** ומברך וחוזר ואוכלן: **משקין.** בולען שאי אפשר לסלקן לאחד מלוגמיו ולברך ולא לפולטם שמפסידן: **פולטן במידי דלא ממאיס.** במה שנתנו בפיו ויכול לחזור ולאוכלו:

במידי

שחלקוה אחין או שותפין טהורה. תימה דאמר בסוכה (פ"ק דף טז.) מטה מטמאה אברים כגון ארוכה ושתי כרעים. ולי נראה דהתם איירי שיכול(כ) להחזירה כאשר בתחלה ולתקנה שהכרעים בעין והדיוט יכול להחזירה. וא"ת אמאי לא פריך הכא מכל כלי שנשבר וטהור אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה ול"נ דשאני התם שאינו ראוי עוד להצטרף הכלי יחד ולקבל טומאה אפילו מכאן ולהבא ולא הוי דומיא דשלשה בני אדם דהוו ראוים עוד להצטרף לזימון: **שמש** מצרפן לזימון. וה"ה בשני בתים ובני אדם עומדים ומשמשין מזו לזו מצטרפין וכן איתא בירושלמי ובלבד שישמעו ברכת המזון מפי המברך והא דנקט במתני' בית [אחד] משום חדוש דסיפא דאפילו בבית אחד אם לאו אין מזמנין וכן בבית חתנים כשאוכלים בחופה בב' בתים ובני אדם משמשין מזו לזו מצטרפין ובלבד שישמעו ברכת המזון מפי המברך: **בורא** פרי העץ ונוטלין ממנו לידים. פירש"י כי לא נתן לתוכו מים לא הוי אלא כמי פירות ומכאן משמע דמי פירות כשרין לנטילת ידים ויש לחלק[א] בין הני דאמרינן בפרק כל הבשר (דף קז.) דאחזותא קפידיתו ומיהו יש מפרשים לנטילת ידים בעינן מים דכתיב וידיו לא שטף במים: **כמאן** אזלא הא דאמר שמואל וכו' כר' אליעזר. לכאורה משמע ממאי דאמר ר"א נוטלין וכו'. ותימה דאמרינן בפרק במה טומנין (ד' נ:) איתמר דאמר שמואל במידי דלא ממאיס במידי דממאיס מי אמר וא"כ היכי מוקים לה הא דשמואל כר"א דהא יין מידי דממאיס בנטילת ידים ובמידי דממאיס מודה שמואל ועוד קשה דהכא משמע דאין הלכה כשמואל מדמוקי לה כר"א ובפרק שני דביצה (ד' כא:) קאמר סתמא דגמ' דסופלי לחיותא בי"ט דמטלטלינן להו אגב ריפתא כשמואל משמע דקי"ל כוותיה וי"ל דהכא לא קאמר אלא לדברי ר"א (ג) דסבר לה כשמואל ועדיפא מיניה קאמר שמתיר אפילו היכא דממאיס ולא נחת כאן אלא לפרש טעמא דר"א כדפירשנו ובה"ג אמר דהלכה כרבנן דהכא והלכה נמי כשמואל דכי קאמר שמואל הני מילי מידי דלא ממאיס אבל מידי דממאיס לא ודלא כפי' (ד) ר"ת שפסק דלא כשמואל מדמוקי ליה כר"א אלא ודאי קיימא לן כשמואל כדפירשנו וא"כ מותר לסמוך הקערה בפת היכא דלא ממאיס וי"א דצריך לאכלו אח"כ ויש נוהגים לאכול דייסא בפת הואיל ואוכלין הפת אח"כ אבל במס' סופרים אוסרו דאמרינן במס' סופרים (פ"ג) אין אוכלין אוכלין באוכלין אא"כ היה אוכלן בבת אחת ושמא ההיא דלא כשמואל: **מודים** חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים. תימה דאמרינן לקמן ד' דברים נאמרו בכוס של ברכה חי ומלא וי"ל דבעינן שיתנו חי לתוך הכוס ואח"כ ימזגנו אי נמי בעינן חי מן החבית אי נמי קאי אכוס עצמו ומאי חי שלם כדאיתא במכות (ד' טז:) ריסק ט' נמלים ואחד חי וכו' אלמא דאותו חי היינו שלם ה"נ בעינן שיהא הכוס שלם בלא (ל) שבירה: **למאי** חזי. פי' ולמאי אשתני לעילויא ומשני לקורייטי וכן הלכה כרבנן דיין חי מברכין עליו בורא פרי הגפן דאמרינן (פסחים קח:) שתאן חי יצא:

אין זורקין את האוכלים. בהני שלשה מודה שמואל אין מעבירין כוס מלא על הפת וגם אין סומכין עליו בשר חי ואין זורקין את הפת אפילו לא ממאיס וכן שאר אוכלין אסור לזרוק במידי דממאיס: **ולא** בימות הגשמים. אע"פ שבאגוזים אין האוכל נמאס בתוכו מ"מ כשהן נופלים בטיט נמאסים ומיהו עכשיו שדרכן לזרוק חטים בבית חתנים צריך ליזהר שלא יזרקום אלא במקום נקי:

מעיקרא

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פכ"ו מהל' כלים הל' יג:

עו ב מיי' פ"ה מהלכות ברכות הל' יב סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קצה סעיף א:

עז ג ד ה ו מיי' פ"ו שם הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סי' קס סעיף יב וסימן קעא סעיף א:

ז [מיי' שם הל' טו טוש"ע או"ח סי' קפג סעי' ב]:

עח ח מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע א"ח סימן קעא סעיף ד:

עט ט מיי' פ"ח שם הל' יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קעב סעיף א:

פ י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

◆

רבינו חננאל

ב' חבורות וכו' תנא אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן. פירוש, דאורחא דמילתא נקט מתניתין ב' חבורות שאוכלות בבית אחד, וה"ה אם אוכלין בב' בתים. ת"ר יין עד שלא נתן לתוכו מים וכו'. וחכמים אומרים בין ובין כך מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין ממנו לידים. וקיימא לן כחכמים דאמרי יין בין ניתן לתוכו מים בין שלא ניתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין ממנו לידים. הא דאמר שמואל עושה אדם כל צרכיו בפת. ואין הלכה כשמואל דהא מוקמי ליה כר' אליעזר ולא כרבנן, ובריית' נמי פליג עליה, דתנו רבנן ארבעה דברים נאמרו בפת אין מעבירין כוס מלא על גבי הפת שלא ישפוך עליה ותהיה הפת בזויה, ואין מניחין בשר חי ע"ג הפת, ואין סומכין את הקדירה בפת, ואין מזרקין את הפת. קתני שאין סומכין את הקערה בפת. והיינו דלא כשמואל. [לרבנן דאמרי כי לא נתן לתוכו מים מברכין בורא פרי העץ למאי חזי. אמר ר' זירא לקורייטי. פירוש פורצונ"י]. ת"ר ממשיכין יין בצנורות לפני החתן ולפני כלה וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה וכו'. היכי שהיין לא אזיל לאבוד והקליות אינם נמאסין. אמר רב יהודה שכח לברך והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן בתוך פיו לצד אחד ומברך. ובכה"ג תני חדא בולען ותני אידך פולטן ותני' אידך מסלקן לצד אחד ומברך עליהן. ותרצינן הא דתני בולען במשקין דלאחר שגמען תו לא צריכי כסיסה, הילכך דיעבד הוא ובולען ומברך עליהן. והא דתני מסלקן לתוך פיו לצד אחד, במידי דמימאיס דאי אמרת בולען הא צריכי כסיסה. ומשנזכר שלא בירך עליהן ובא לכוססן בלא ברכה מזיד הוא, ואי אמרת פולטן ומברך עליהן, הא לא חזו תו לעיילינהו לפומיה משום דמאיסי. הילכך מסלקן לצד אחד בתוך פיו ומברך עליהן וכוססן ובולען. והא דתני פולטן במידי דלא מימאיס כגון קליות ואגוזין, הילכך פולטן ומברך עליהן ואוכלן.

מסורת הש"ס

א) כלים פי"ח מ"ט, ב) [תוספתא פ"ד ה"ג], ג) שבת נ: קמג. ביצה כא:, ד) ב"ב נז:, ה) [ע"ז יד: ע"ש], ו) מס' ד"א פ"ט [ושם קחשיב חמשה דברים ואין יושבין על האוכלין], ז) [מס' סופרים פ"ג הי"ד], ח) [תוספתא פ"ח דשבת ה"ח], ט) [דף מה:], י) [עי' שבת קמ.], כ) בדפו"ר ליתא תיבת שיכול. ועי' מהרש"א ומלא הרועים., ל) [ועי' תוס' שבת עז: ד"ה כדי ובעירובין כט: ופסחים קח: ד"ה שתאן וב"ב נז: ד"ה עד],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל אזמון וכו' אלא עד כדי: (ב) ד"ה מטה וכו' אף לפני פרידתם: (ג) תום' ד"ה כמאן וכו' וי"ל וכו' ר' אליעזר דסבר: (ד) בא"ד ולא כפירוש רבינו חננאל שפסק דלא:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' ונוטלין ממנו כו' ואין נוטלין. נ"ל להיפך כל"א שברש"י (ובירושלמי ריש פ"ו יין בזמן שהוא כמות שהוא אומר עליו בפה"ע ואין נוטלין ממנו לידים בזמן שהוא מזוג אומר עליו בפה"ג ונוטלין ממנו לידים דברי ר"א וחכ"א בין חי בין מזוג אומרים עליו בפה"ג ואין נוטלין ממנו לידים אמר ר' אבא משום איבוד אוכלין כ"ה גירסת רבינו שם. וז"ש בגמ' כאן כמאן אזלא כו' כר"א דוקא דטעמייהו דרבנן משום איבוד אוכלין כמ"ש בירושלמי ועמ"ש בשנות אליהו ראיה מזבחים כ"ב אבל רבינו בא"ח סי' ק"ס דחה ראיה זו וע"ש): [ב] רש"י ד"ה (ונוטלין ממנו כו' עד אלא במים) תא"מ: [ג] שם (ובדקתי בתוספתא ול"ג בה הכי אלא כמו שהוא בספרים) תא"מ (דגירסת רבינו בתוספתא ג"כ להיפך):

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש ובפסקיו כתב חלוק בדבר.

◆

לעזי רש"י

פוישו"ן. שיקוי, משקה לרפואה. **אמינישטרישו"ן** מנה, משאת.

◆

מוסף רש"י

עושה אדם כל צרכיו בפת. בין תשמיש בין לפרר אותה ולמחתה בתבשיל רותח (שבת נ:) ולא חיישינן לבזיון דאוכלין (ביצה כא: וכעי"ז שבת קמג.). **עד שיתן לתוכו מים.** דלא חשיב לשתיה חי אלא מזוג ובייניות שלהם מיירי דדרו על חד תלת מיא (רשב"ם ב"ב צז:). **לקורייטי.** מין פירות (ע"ז יד: עי"ש).